

József Attila: Születésnapomra

vészabónoémi versválogatása és festményei

Tárlat és kötetbemutató a zalaegerszegi József Attila Könyvtárban

A költő születésének 100. évfordulója valóban meghatározó jellegű kulturális eseménye lett 2005-nek. Alkalmom nyílt adósságtörlesztésre, az életmű egészének vagy részleteinek új szempontú elemzéseit láttam napvilágot, s a megemlékezések sora inspirálóan hatott a kortárs zenére és képzőművészetre is. Sorolhatnánk a kiállításokat, egyik legátfogóbb tavaly decemberben éppen Veszprémben nyílt. De Zalaegerszeg városa is kivette részét a programokból: emlékezzünk áprilisi nyitó rendezvényünkre ugyanitt, szavalóversenyekre, s novemberben láthattuk a Gőnczi Galériában a magyar elektrográfiai társaság alkotóinak szokatlan, de hatásos műveit egy József Attila portréra, s a Pannon Tükör is igyekezett több összeállításában hozzátenni a magáét – saját alkotói gárdájával – az egyre árnyaltabb, izgalmasabb, a sematikus megítélésektől végleg megszabadult József Attila-képhez.

Ennek inspiráló hatásnak egyik újabb állomása vészabónoémi Születésnapomra című versválogatása, a versekhez készített festményei és a belőlük készült album. A művész portréja a költőről egy fájdalmas grafikai vallomás: a lélek tragikus állapotát hordozó arckifejezés, a mélyen ülő szemek, a lemondó, rezignált tekintet, s száj ívét eltakaró, „telt hernyó bajusz”... S ez a szemlélet végigvonul a festmények során is, melyek részben a versek hatására születettek, részben sajátos egybeesések.

Mi jellemzi módszerét? A festőnő szinte megköti a saját kezét: tájmotívumokból, épületrészletekből vagy absztrakt kompozíciókból hozza létre a maga szuverén, de mégis a versekhez kötődő képi világát. A világító színek örvénylése, dekoratív hullámzása, egybefonódása, a fatestek szinte Van Gogh-i izzása van hivatva megjeleníteni a versek metaforikus érzelmi impulzusait. vészabónoémi egy-egy részletet választ ki a versekből, s azokra reagál: áttételesen. A Kész a leltár magányos, téli hómezőn árválkodó fája – a végső emberi stádium állapotát sugallja (Életem, s ebbe más is behalt már.). A Tiszta szívvel esetében a festőnő fehér törzsű fáit az éjfélete ég előterében mágikus, sőt, démonikus hangulatot sugallnak. Ahogy a vers is. Az Április 11. – ahogy Bereczky Lóránd, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója írja a kötet előszavában – „egyik legizgalmasabb mű, ahol az ég színvilága, a fekete fák rajzolásának kavalkádja és a jelzésszerűen megjelenő emberi építmények kör alakú tánca gyönyörűen idézi a vers mondandóját és hangulatát.”. A Kertész leszek – tája a „napkeleten, napnyugaton” kettőségét idézi, a Mikor az uccán című vers egy mikropillanatát örökíti meg a kép: a kedves után hajlongó fákat. Az Istenem című vershez készült kép fáinak összehajló ágaiból egy monumentális istenarc bontakozik ki, s gyönyörű a Medáliák „jéglapba fagyott tejfehér virága”. A hetedik versengő „énjeit” az egy töről fakadt ágak szimbolizálják, s a Reménytelenül című vershez készült képen a „semmi ágait” látjuk a végtelen térben kiszélesedni. Számomra két kép – mert leginkább a lényegig hatol – a legmegragadóbb: az egyik a Kopogtatás nélkül című vershez készült.

A kék falu épület, a kék lépcsősor centrumában, mint egy dobogó szív a piros ajtó. A várakozás, a beteljesülés izgalmaival. A másik a Születésnapomra. (Talán nem véletlenül ez lett – függetlenül a születésnap apokrifától – a válogatás címe.). Roppant egyszerű a situáció – egy félrebillenő asztalon kiivott, maradék vörösbort melengető üvegpohár. Szinte látjuk a kezét, amely elhagyta a poharat, a rezignált, sőt, kaján tekintetet, amely a saját vigaszát, elégtételét pillantja meg ebben az egyensúlytalan situációban.

És értjük az Óda absztrakt színáramlásaiban felizzó szenvedélyt, belső „utazást”, biológiai folyamatokat jelző szinkompozícióit, a finom utalást a belső szervekre, a „belek alagútjaira”. S végül hadd szóljak a Tudod, hogy nincs bocsánat című vers – „törvénykező” fájáról, mely a kegyetlen szentenciákat fogalmazó vers komor, adekvát képi megfelelője.

Tallózhatnánk még tovább a festmények között, keresve a megfeleléseket, analógiákat, rezonanciákat, de ez nem változtat a végső konklúzió: vészabónoémi festői vállalkozása újabb példa az oly jól ismert József Attila versek koronként meg-megújuló, társművészeti, nem illusztratív befogadására.